

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ КОНЦЕСІЙНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних ринкових умовах господарювання актуалізуються питання щодо диференціації форм та методів залучення вітчизняних й іноземних інвестицій, а також можливих шляхів стимулювання інвестиційної діяльності, зокрема, за допомогою концесійного інвестування.

Світова практика функціонування економік із ринковими механізмами господарювання свідчить про достатньо високу ефективність залучення до фінансування й управління об'єктів державної власності приватного капіталу на концесійній основі. При цьому, основною особливістю концесій є оптимальні механізми створення стабільних та взаємовигідних відносин між державою й інвесторами.

Імплементация поняття «концесія» характерна при передачі державної власності приватним особам в практиці європейських країн із середини XVII століття. У XVII-XVIII століттях державні концесії видавалися приватним компаніям в Англії, Сполучених Штатах Америки.

Слід зауважити, що на сьогодні існують певні розбіжності щодо трактування сутності поняття «концесія». Зокрема, вітчизняні дослідники представляють дефініцію «концесії» у широкому та вузькому значеннях. Зокрема, у широкому розумінні концесія визначається як система відносин між державою (концедентом) та юридичною або фізичною особою (концесіонером), що виникають у результаті надання концесіонеріві прав на володіння, користування, а за певних умов і на розпорядження державною власністю на договірній, строковій та платній основі, а також прав на здійснення певних видів діяльності. У вузькому трактуванні під концесією слід розуміти передачу концесіонеріві об'єкту державної (муніципальної, комунальної) власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування на визначених у договорі умовах та відповідно до концесійного законодавства.

У науковій літературі найпоширенішим трактуванням сутності поняття «концесії» є визначення діяльності вітчизняного або іноземного суб'єкта господарювання (концесіонера), спрямованої на створення (будівництво) та/або управління (експлуатацію) об'єктом концесії відповідно до вимог закону та умов концесійного договору, укладеного на тривалий строк уповноваженим органом державної влади чи органом місцевого самоврядування з метою задоволення суспільних потреб.

Зокрема, згідно Закону України «Про концесії», концесія - це надання з метою задоволення суспільних потреб уповноваженим органом виконавчої влади або

органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику [1].

У світовій практиці під концесією розуміється форма залучення інвестицій приватного сектора, коли приватній компанії передаються права користування і розпорядження об'єктами на термін будівництва та експлуатації. Концесія, як правило, використовується на ринках, де існує природна монополія, щоб створити конкуренцію за ринок, коли конкуренція всередині ринку неможлива [2].

Правове регулювання концесійної діяльності у вітчизняній практиці здійснюється за допомогою наступних нормативно-правових актів, а саме: Господарський кодекс України; Цивільний кодекс України; законами України: «Про концесії» від 16.07.1999 р.; «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» від 14.12.1999 р.; «Про режим іноземного інвестування» від 16.03.1996 р.; постановами Кабінету Міністрів України: «Про реєстр концесійних договорів» від 18.01.2000 р. № 72; «Про затвердження Методики розрахунків концесійних платежів» від 12.04.2000 р. № 639; «Про затвердження Положення про проведення концесійного конкурсу та укладення концесійних договорів на об'єкти права державної та комунальної власності, що надаються у концесію» від 12.04.2000 р. № 642; «Про затвердження Типового концесійного договору» від 12.04.2000 р. № 643; «Про затвердження Порядку визначення об'єктів концесії, концесіонерам яких можуть надаватися пільги щодо концесійних платежів, дотації, компенсації, та умов їх надання» від 13.07.2000 р. № 1114 тощо.

Слід зауважити, що для вітчизняного концесійного інвестування характерні наступні особливості, а саме: в концесію передається лише державна та муніципальна (комунальна) власність; цільовий характер концесій, з огляду на недостатність фінансових ресурсів як у держави, так і у органів місцевого самоврядування. Це особливо актуально для капіталомістких, з достатньо тривалими термінами окупності проектів, що мають суспільно та соціально важливе значення. Звичайно, іноді в концесію приватним компаніям передаються вже готові об'єкти для експлуатації і управління, але економічний ефект і користь для держави та суспільства від здійснення великомасштабних інвестиційних проектів на концесійній основі значно вищий.

Загалом виокремлюють наступні стримуючі фактори розвитку концесійної діяльності в Україні, а саме: нестабільність макроекономічного середовища; недосконалість нормативно-правової бази; відсутність достатніх стимулів та мотиваційних факторів стосовно залучення інвестиційного капіталу до фінансування концесійних інвестиційних проектів; відсутність чіткого механізму впровадження та реалізації системи концесійного інвестування; відсутність нормативно закріплених

концесійних схем та повноважень усіх учасників концесійної діяльності; недостатній рівень підтримки державних та недержавних структур в організації системи концесійного інвестування; концентрація значних концесійних ризиків; регуляторні та правові обмеження здійснення концесійної діяльності відповідно до концесійного законодавства [3].

Аналіз міжнародного досвіду показує, що основними галузями економічної інфраструктури, де найчастіше застосовується інвестування шляхом концесій, є наступні [2]: енергетика - всі види діяльності, пов'язаної із забезпеченням споживачів електроенергією та природним газом; транспорт - транспортна галузь включає такі сектори: аеропорти; залізниці; автомобільні шляхи; морські порти; водопостачання та каналізація - забезпечення питною водою населення передбачає «виробництво» і постачання; телекомунікаційна галузь - стаціонарний телефонний зв'язок, мобільні мережі, телефонні станції тощо.

Таким чином, доцільно виокремити наступні проблемні аспекти концесійної діяльності в Україні: концесійне інвестування – це довготермінове капіталовкладення в об'єкти державної форми власності, які в кінці терміну дії концесійного договору переходять у власність держави; проблематика визначення ефективності від концесійного інвестування; суперечливість у розрахунках розміру концесійних платежів згідно діючих нормативно-правових актів; порядок зменшення розміру концесійного платежу на суму нарахованих амортизаційних відрахувань на відновлення основних фондів, отриманих в концесію; не визначено періодичність проведення експертної оцінки цілісних майнових комплексів, переданих в концесію, оскільки термін передачі в концесію складає від 10 до 50 років, склад та вартість майна протягом такого значного проміжку часу істотно змінюється, а концесійний платіж коригується тільки на загальнодержавні показники індексу інфляції та співвідношення фондівіддачі по галузі та народному господарству в цілому тощо.

Отже, концесія є сучасним і затребуваним інструментом залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у малорентабельні вітчизняні сектори економіки, за допомогою якого можна забезпечити вирішення багатьох соціально-економічних проблем. Обов'язковою умовою досягнення оптимального результату взаємодії вітчизняних та іноземних інвесторів і місцевих органів влади є належне дотримання принципів концесійної діяльності та умов контракту.

Список літературних джерел:

1. Закон України «Про концесії» від 16.07.1999 року № 997-XIV. - Режим доступу : <<http://www.rada.gov.ua>.
2. Гайко Є.Ю. Вдосконалення концесійного механізму стимулювання інвестиційної діяльності в сфері житлово-комунального господарства : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н.: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Є.Ю. Гайко. – Х.: Харківська національна академія міського господарства Міністерства освіти і науки України, 2009. – 24 с.

3. Грищенко Л.Л. Проблеми та тенденції розвитку концесійного інвестування в Україні / Л.Л. Грищенко // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2010. – №1. – с. 153-162.